

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Історичний факультет
Кафедра нової та новітньої історії зарубіжних країн

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник декана
з науково-педагогічної
та навчальної роботи

« 29 » _____ 20 22 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Історія колоніалізму
для студентів

галузь знань 03 Гуманітарні науки
спеціальність 032 Історія та археологія
освітній рівень другий (магістерський)
освітня програма Американістика та європейські студії
Вид дисципліни обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2021/2022
Семестр	1
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	Українська
Форма заключного контролю	Іспит

Викладач: Шевченко Наталія Ігорівна, кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн

Пролонговано: на 20 21 / 20 22 н.р. (підпис, ПІБ, дата) Шевченко Наталія Ігорівна « 29 » 20 22 р.

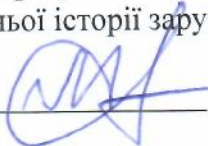
на 20   / 20   н.р. _____) «   » 20   р.
(підпис, ПІБ, дата)

Розробник:

Шевченко Наталія Ігорівна, кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри нової та
новітньої історії зарубіжних країн

_____ (Машевський О. П.)

Протокол № 12 від «26» травня 2021 р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол від «26» серпня 2021 року № 7
Голова науково-методичної комісії

_____ (Терес Н. В.)

ВСТУП

1. **Мега дисципліни** – розкриття змісту суспільних, політичних, економічних і культурних трансформацій в країнах Азії, Африки та Латинської Америки у XV ст. – XX ст. спричинених колоніальною політикою європейських держав, виявлення специфіки португальського, іспанського, британського, французького колоніалізму, його місця у міжнародній системі і світовому історичному процесі цього періоду.

2. **Попередні вимоги** до опанування навчальної дисципліни:

Знати основні процеси і події з історії країн Західної Європи, Азії та Африки, Латинської Америки у XV – XX ст.

Вміти самостійно визначати особливості португальського, іспанського, британського, французького колоніалізму.

Володіти навичками критики джерел, історичного аналізу, встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

3. **Анотація** навчальної дисципліни:

Ранньомодерний період розвитку Західної цивілізації супроводжувався Великими географічними відкриттями, які поклали початок активній колонізації та освоєнню ресурсів величезних територій Азії, Африки та Латинської Америки. Впродовж XVIII – XIX ст. західні держави здійснили технологічний прорив, і у той же час, решта частина світу значно уповільнила темпи розвитку. Отож, пропонований курс лекцій «Історія колоніалізму» не тільки знайомить студентів із основними рисами іспанської, португальської, британської та французької моделі колоніального управління залежними територіями, але й шукає відповіді на питання, чи існує пряма залежність між колоніальною експансією та уповільненням темпів розвитку вказаних регіонів. Окрема увага приділена також «колоніальному спадку» західних держав та їхнім сучасним імміграційним проблемам й реалізації політики мультикультуралізму.

4. **Завдання** (навчальні цілі): формування у студентів розуміння характерних рис іспанської, португальської, британської та французької моделі колоніалізму. У результаті вивчення курсу студенти повинні *засвоїти* основні етапи, форми і методи колоніальної експансії західних держав; *вміти* оцінювати наслідки їхньої колоніальної політики і ставити в контекст сучасної глобальної історії, а також аналізувати, узагальнювати й оцінювати історичні факти, працювати з джерелами і науковою літературою, здійснювати самостійні дослідження в межах дисципліни, чітко і аргументовано викладати свої думки усно і письмово, використовувати отримані знання для пояснення сучасних трансформаційних процесів в світі.

5. **Результати навчання за дисципліною:**

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумко вій оцінці з дисциплі ни
Код	Результат навчання			
1.1.	<i>Знати</i> понятійно-термінологічний апарат історії колоніалізму.	Лекція	Контрольна робота 1	5%
1.2.	<i>Знати</i> періодизацію історії колоніалізму.	Лекція	Контрольна робота 2	5%
1.3.	<i>Знати</i> основні етапи, форми і методи	Лекція,	Усне	10%

	європейської колоніальної експансії в Азії та Африці та причини і процес деколонізації в цьому регіоні.	семінарське заняття	опитування	
1.4.	<i>Знати</i> основні етапи, форми і методи європейської колоніальної експансії в Латинській Америці та причини і процес деколонізації в цьому регіоні.	Лекція, семінарське заняття	Усне опитування	5%
1.5.	<i>Знати</i> особливості португальського, й іспанського колоніалізму.	Лекція, семінарське заняття	Усне опитування	7%
1.6.	<i>Знати</i> особливості британського й французького колоніалізму.	Лекція, семінарське заняття	Усне опитування	8%
2.1.	<i>Вміти</i> характеризувати і оцінювати основні етапи, форми і методи європейської колоніальної експансії в Азії та Африці та причини і процес деколонізації в цих регіонах на основі аналізу історичних джерел і наукової літератури.	Самостійна робота	Есе 1	10%
2.2.	<i>Вміти</i> характеризувати і оцінювати основні етапи, форми і методи європейської колоніальної експансії в Латинській Америці та причини і процес деколонізації в цьому регіоні на основі аналізу історичних джерел і наукової літератури.	Самостійна робота	Есе 2	10%
3.1.	<i>Вміти</i> чітко, логічно, структуровано і аргументовано викладати свою думку щодо особливостей португальського, іспанського, британського, французького колоніалізму.	Лекція, семінар, самостійна робота	Іспит	20%
4.1.	<i>Вміти</i> самостійно й відповідально викладати свою думку щодо впливу колоніального спадку на сучасні світові процеси.	Лекція, семінар, самостійна робота	Іспит	20%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код) Програмні результати навчання (назва)	1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	1.5.	1.6.	2.1.	2.2.	3.1.	4.1.
ПРН2. Здійснювати рецензування, коментування, анотації наукових, науково-популярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань американістики та європейських студій.	+	+			+	+			+	+
ПРН5. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері американістики та європейських студій, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.	+	+	+	+			+	+	+	+
ПРН8. Розширювати актуалізовану джерельну базу в галузі американістики та європейських студій за рахунок введення до наукового обігу архівних джерел, опрацювання фондів музеїв, участі у наукових й археологічних експедиціях тощо.	+						+	+		

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

Семестрове оцінювання:

1. Модульна контрольна робота з тем ЗМ1 (тест): РН 1.1 – 5 балів/3 бали*.
2. Модульна контрольна робота з тем ЗМ2 (тест): РН 1.2 – 5 балів/3 бали
3. Академічне есе з тем ЗМ 1: РН 2.1. – 10 балів/6 балів.
4. Академічне есе з тем ЗМ2: РН 2.2. – 10 балів/6 балів.
5. Оцінювання роботи під час семінарських занять ЗМ1: РН 1.3., 1.4. –15 балів/8 балів*.
6. Оцінювання роботи під час семінарських занять ЗМ2: РН 1.5., 1.6. – 15 балів/8 балів*.

* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

Підсумкове оцінювання:

Форма оцінювання –екзамен;

максимальна кількість балів, які може отримати студент – 40 балів

Оцінюються такі результати навчання студента:

Вміння чітко, логічно, структуровано і аргументовано викладати свою думку щодо особливостей португальського, іспанського, британського, французького колоніалізму (РН. 3.1.); *Вміння* самостійно й відповідально викладати свою думку щодо впливу колоніального спадку на сучасні світові процеси (РН 4.1.)

Форма проведення екзамену – письмова.

Мінімальний пороговий рівень оцінки, за якої екзамен вважається складеним – **24 бали.**

Необхідна умова допуску до екзамену:

студент не допускається до екзамену, якщо під час семестру набрав **менше ніж 20 балів (критично-розрахунковий мінімум). Рекомендований мінімум допуску до екзамену 36 балів.**

7.2. Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів (бали, отримані під час семінарів (усні опитування), за виконання академічних есе; за виконання двох модульних контрольних робіт , а також бали, отримані під час складання підсумкового контролю (екзамену) за виконання запропонованих завдань.

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінари, самостійну роботу студентів і завершується рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу.

До змістового модулю 1 (ЗМ1) входять теми 1-4, до змістового модулю 2 (ЗМ2) – теми 5-8.

Оцінка успішності знань студентів здійснюється в двох формах: семестрове оцінювання (дві модульні контрольні роботи, усне опитування, індивідуальна робота – написання двох академічних есе) і підсумкове оцінювання (екзамен).

Загальна сума балів – 100 балів. З них, семестрове оцінювання – максимум 60 балів; підсумкове оцінювання (екзамен) – максимум 40 балів.

Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	

Основні етапи, форми і методи європейської колоніальної експансії та процеси деколонізації			Особливості колоніальних моделей європейських держав			екзамен
30 залікових балів (максимум)			30 залікових балів (максимум)			40 балів (максимум)
Самостійна робота (академічне есе)	Семінари	Модульний контроль	Самостійна робота (академічне есе)	Семінари	Модульний контроль	
10 балів (максимум)	15 балів (максимум)	5 балів (максимум)	10 балів (максимум)	15 балів (максим.)	5 балів (максимум)	

Упродовж семестру оцінюється робота студента *під час кожного семінару* (доповідь, коментарі, доповнення, рецензування, участь у дискусії). Під час семінару студент має можливість отримати від 1 до 3 балів. Критеріями оцінювання відповіді студента під час семінару є:

- глибока обізнаність в проблемі, аналітичність у судженнях, аргументація положень, самостійні висновки – **3 бали;**
- поверхове розуміння проблеми, неспроможність дати відповіді на уточнюючі питання – **2 бали;**
- несамостійні судження, відсутність аргументації, поверхове знання джерельного матеріалу та/або слабка орієнтація на історичній мапі – **1 бал.**

Академічне есе студент подає викладачеві на останньому семінарі кожного змістовного модулю.

Критеріями оцінки самостійної роботи (есе) студента є:

- робота самостійна, добре структурована, основна теза чітко викладена на початку роботи і аргументовано доведена з використання історичних фактів, прикладів, статистики тощо; робота закінчується висновками; вона добре відредагована, акуратно оформлена, не має помилок; її обсяг відповідає вимогам – **10 балів**
- робота самостійна, добре структурована, основна теза чітко викладена на початку роботи і аргументовано доведена з використання історичних фактів, прикладів, статистики тощо; робота закінчується висновками; її обсяг відповідає вимогам, проте є окремі зауваження до тексту (редагування, помилки, оформлення) – **7-9 балів**
- робота самостійна, проте є не суттєві зауваження до її структури, формулювання основної тези, аргументації, до редагування, оформлення – **5-6 бали**
- робота самостійна, проте є суттєві зауваження до її структури, формулювання основної тези, аргументації, до редагування, оформлення, або її обсяг не відповідає вимогам – **3-4 бали**
- робота самостійна, проте не структурована, основна теза не сформульована і не аргументована, є суттєві зауваження до змісту і оформлення тексту – **1-2 бали**

Після завершення відповідно Змістовного модулю 1 і Змістовного модулю 2 проводяться модульні **контрольні роботи**. Контрольні роботи вміщують по 1 питанню, правильна відповідь на них оцінюється в 5 балів.

Критерії оцінювання письмових відповідей на питання:

- Відповідь змістовна, добре структурована, продемонстровано відмінні знання історичних фактів, розуміння основних процесів і тенденцій, причинно-наслідкових зв'язків між ними **5 балів**
- Відповідь змістовна, продемонстровано знання історичних фактів, розуміння основних процесів і тенденцій, причинно-наслідкових зв'язків між ними, **4 бали**

проте наявні окремі фактологічні помилки та / або відповідь не достатньо структурована

Відповідь відображає знання фактичного матеріалу з питання, але розкриває його не повно та / або погано структурована **3 бали**

Відповідь фрагментарна, із незначними помилками та / або неточностями **2 бали**

Відповідь із суттєвими помилками при викладі фактичного матеріалу **1 бал**

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перескладання модульних контрольних робіт здійснюються у відповідності до «Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» від 1 жовтня 2010 року.

Екзаменаційний білет містить 2 завдання, які потребують розгорнутих відповідей, кожне з яких оцінюється в 20 балів. Усього 40 балів.

Критеріями оцінювання відповідей на завдання, які потребують розгорнутих відповідей є:

Відповідь змістовна, добре структурована, продемонстровано відмінні знання історичних фактів, розуміння основних процесів і тенденцій, причинно-наслідкових зв'язків між ними **20 балів**

Відповідь змістовна, продемонстровано знання історичних фактів, розуміння основних процесів і тенденцій, причинно-наслідкових зв'язків між ними, проте наявні окремі фактологічні помилки та / або відповідь не достатньо структурована **15-19 балів**

Відповідь відображає знання фактичного матеріалу з питання, але розкриває його не повно та / або не достатньо структурована **10-14 балів**

Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі фактичного матеріалу **5-9 балів**

Відповідь свідчить про недостатнє володіння матеріалом **1-4 бали**

Умовою допуску до екзамену є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 20 балів (**критично-розрахунковий мінімум**). При цьому обов'язковим є успішне складання модульних контрольних робіт. **Рекомендований мінімум** для допуску до екзамену – 36 балів.

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовий модуль1	Змістовий модуль2	Екзамен	Підсумкова оцінка
Пороговий мінімум	18	18	24	60
Максимум	30	30	40	100

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни.

Тематичний план лекцій і семінарських занять.

п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	самостійна робота
ЗМ1. Основні етапи, форми і методи європейської колоніальної експансії та процеси деколонізації				
1	Тема 1. Основні етапи, форми та методи європейської колоніальної експансії в Азії	4	2	5
2	Тема 2. Основні етапи, форми та методи європейської колоніальної експансії в Латинській Америці та Карибському басейні	4	2	5
3	Тема 3. Основні етапи, форми та методи європейської колоніальної експансії в Африці	2	2	5
4	Тема 4. Етапи та особливості деколонізації в Латинсько-Карибській Америці, Азії та Африці	2	3	5
5	<i>Академічне есе з тем ЗМ1</i>	-	-	20
6	<i>Контрольна робота з тем ЗМ1</i>		1	
ЗМ2. Особливості колоніальних моделей європейських держав				
7	Тема 5. Особливості іспанської та португальської моделей колонізації та управління	2	2	5
8	Тема 6. Особливості британської моделі колонізації та управління	2	2	5
9	Тема 7. Особливості французької моделі колонізації та управління	2	2	5
10	Тема 8. Колоніальний спадок: політика мультикультуралізму та імміграційне питання у Великій Британії, Франції та Іспанії в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.	2	3	5
11	<i>Академічне есе з тем ЗМ2</i>	-	-	20
12	<i>Контрольна робота з тем ЗМ2</i>		1	
	УСЬОГО	20	20	80

Загальний обсяг 120 год., у тому числі:

Лекцій – 20 год.

Семінари – 20 год.

Самостійна робота – 80 год.

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

1. Головченко В.І., Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки: колоніальний Схід. – К., 2010.
2. Козицький А. Новітня історія країн Азії та Африки, 1918-1999. Курс лекцій. – Львів, 2000.
3. Таран М. А., Шевченко Н. І. Аргентина // Світова історія XX – XXI століть : Енцикл. словник /за ред. І. Підкови, Р. Шуста ; 2-ге вид., доп. – Львів: ТЗОВ «Простір», 2019. – С. 64-70.
4. Таран М. А., Шевченко Н. І. Бразилія // Світова історія XX – XXI століть : Енцикл. словник /за ред. І. Підкови, Р. Шуста ; 2-ге вид., доп. – Львів: ТЗОВ «Простір», 2019. – С. 150-158.
5. Таран М. А., Шевченко Н. І. Мексика // Світова історія XX – XXI століть : Енцикл. словник /за ред. І. Підкови, Р. Шуста ; 2-ге вид., доп. – Львів: ТЗОВ «Простір», 2019. – С. 677 -688.
6. Таран М. А., Шевченко Н. І. Чилі // Світова історія XX – XXI століть : Енцикл. словник /за ред. І. Підкови, Р. Шуста ; 2-ге вид., доп. – Львів: ТЗОВ «Простір», 2019. – С. 1213-1219.
7. Шевченко Н. Куба // Світова історія XX – XXI століть : Енцикл. словник /за ред. І. Підкови, Р. Шуста ; 2-ге вид., доп. – Львів: ТЗОВ «Простір», 2019. – С. 595-602.

Додаткові:

1. Бессонова М.М. Збереження культурного суверенітету Канади як засіб забезпечення національної єдності / М.М.Бессонова // Зовнішні справи. - 2016. - №12. - С.38-41. – Режим доступу: <http://ivinas.gov.ua/uk/publikatsiji/novi-nadkhodzhennia-v-biblioteku/bessonova-mm-zberezhennia-kulturnoho-suverenitetu-kanady-ia-k-zasib-zabezpechennia-natsionalnoi-iednosti-mmbessonova-zovnishni-spravy-2016-12-s3841.html>
2. Бурцева М. Закон про імміграцію 1976 р. та початок нової ери державної політики Канади / Марія Бурцева // Американська історія та політика : наук. журн. – 2017. – №4. – С. 227-238. – Mode of access: <http://www.americanstudies.history.knu.ua/en/common-challenges-and-threats-to-the-national-interests-of-the-united-states-and-canada-late-20th-early-21st-century/>
3. Денисова Т.Н. Американський мультикультуралізм: коріння і крона // Мовні і концептуальні картини світу : збірник наукових праць / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т філології, Б-ка ін-ту філології. – Київ, 2003. – [Вип. 8]. – С. 119-126.
4. Дякун О.М. Мультикультуралізм у М.А. Астуріаса // Мовні і концептуальні картини світу : збірник наукових праць / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т філології, Б-ка ін-ту філології. – Київ, 2003. – [Вип. 8]. – С. 126-130.
5. Жванко Л. Вимушено переміщені особи та Європа: ретроспективний погляд на проблему (1914 – 2015) // Європейські історичні студії. 2020. Вип. 15. - Режим доступу: <http://eustudies.history.knu.ua/uk/15-2020-zhvanko/>
6. Кучмій О.П. Стратегія мультикультуралізму у внутрішній та зовнішній політиці Канади // Актуальні проблеми міжнародних відносин : збірник наукових праць / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнародних відносин ; [ред. кол.: Губерський Л.В. (гол. ред.) та ін.]. – Київ, 2008. – Вип. 77, ч. 1. – С. 55-64.
7. Майборода О. Мультикультуралізм - рецепт від фобій чи їх джерело? // Дзеркало тижня : інформаційно-аналітичний тижневик. – Київ, 2015. – 26 вересня - 2 жовтня (№ 35). – С. 7.

8. Священко З. Міграційна політика Європейського Союзу щодо країн Північної Африки// Європейські історичні студії. 2019. Вип. 13. С. 67-83. - Режим доступу: <http://eustudies.history.knu.ua/migration-policy-of-the-european-union-on-the-countries-of-northern-africa/>
9. Тейлор Ч. Мультикультуралізм і "Політика визнання": есей / Ч. Тейлор ; пер. з англ. Р. Й. Димерець ; ред. з комент. Е. Гутман [та ін.]. - К. : Альтерпрес, 2004. - 172 с. - (Сучасна гуманітарна бібліотека).
10. Темірова І. Німецький і французький підходи до інтеграції іммігрантів // Сучасна українська політика. – К.: Вид-во «Центр соціальних комунікацій», 2011. – Вип. 22.
11. Тищенко Ю. А. Проблеми становлення та реалізації політики мультикультуралізму: досвід Канади // Стратегічні пріоритети : науково-аналітичний збірник / Національний інститут стратегічних досліджень. – Київ, 2008. – № 3 (8). – С. 52-59.
12. Трохименко О. Політика мультикультуралізму в громадській думці сучасної Німеччини // Етнічна історія народів Європи : збірник наукових праць / Київ. нац. ун-т ім.Тараса Шевченка. – Київ, 2014. – Вип. 43. – С. 122-129.
13. Чи шкодить мультикультуралізм жінкам? = Is multiculturalism bad for women? / С.М. Окін, Д. Коен, В. Кімліка, М. Нуссбаум, Парех та ін. Бхіху; Сюзан Моллер Окін з учасниками дискусії ; за ред. Д. Коена, М. Говарда, М. Нуссбаум ; [пер. з англ. О.В. Христенко, В.К. Горбатська]. – Харків : Каравела, 2003. – 160с.
14. Banti R. Immigration from Caribbean to UK /1947 – 1961/ // Американська історія та політика. – 2016. – №1. – С. 199-206.
15. **Banti R.** Thatcher's government immigration policy as an example of national priorities maintenance in view of European Union // Європейські історичні студії. 2015. Вип. 2. С. 6-25. - Режим доступу: <http://eustudies.history.knu.ua/thatcher-s-government-immigration-policy-as-an-example-of-national-priorities-maintenance-in-view-of-european-union/>

10. Додаткові ресурси:

1. Теми семінарських занять з навчальної дисципліни «Історичні портрети диктаторів країн Латинської Америки». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://for.history.univ.kiev.ua>.